

УДК 343.24: 340.132 (477)

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ У ЗВ'ЯЗКУ З ГУМАНІЗАЦІЄЮ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Бабанлы Р.Ш., к.ю.н., начальник науково-експертного управління
Хім'як Ю.Б., к.ю.н., начальник відділу нормативно-правової роботи

*Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ,
просп. Повітрофлотський, 28, м. Київ, Україна
defender2007@ukr.net,
him@sc.gov.ua*

У статті досліджуються питання призначення покарання у вигляді штрафу за вчинення злочинів у сфері господарської діяльності після внесення Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» № 4025-VI змін до Кримінального кодексу України. За результатами аналізу проблемних питань запропоновано окремі правила призначення покарання за злочини у сфері господарської діяльності, зокрема обґрунтовано положення про те, що у випадку відсутності повного чи часткового відшкодування шкоди, завданої під час вчинення злочину у сфері господарської діяльності, застосування до обвинуваченого під час призначення покарання більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69 Кримінального кодексу України), або ж застосування за правилами ст. 70 Кримінального кодексу України принципу поглинення менш суворого покарання більш суворим не відповідає загальним засадам призначення покарання та не може вважатися таким, що є необхідним і достатнім для виправлення засудженого.

Ключові слова: покарання, позбавлення волі, зворотна дія закону, штраф, гуманізація кримінальної відповідальності.

ОСОБЕННОСТИ НАЗНАЧЕНИЯ НАКАЗАНИЯ В СВЯЗИ С ГУМАНИЗАЦИЕЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ПРЕСТУПЛЕНИЯ В СФЕРЕ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Бабанлы Р.Ш., Химьяк Ю.Б.

*Высший специализированный суд Украины по рассмотрению гражданский и уголовных дел,
просп. Воздухофлотский, 28, г. Киев, Украина
defender2007@ukr.net, him@sc.gov.ua*

В статье исследуются вопросы назначения наказания в виде штрафа за совершение преступлений в сфере хозяйственной деятельности после внесения Законом Украины «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины относительно гуманизации ответственности за правонарушения в сфере хозяйственной деятельности» № 4025-VI изменений в Уголовный кодекс Украины. По результатам анализа проблемных вопросов предложены отдельные правила назначения наказания за преступления в сфере хозяйственной деятельности, в частности обосновано положение о том, что в случае отсутствия полного или частичного возмещения вреда, причиненного во время совершения преступления в сфере хозяйственной деятельности, применение к обвиняемому при назначении наказания более мягкого наказания, чем предусмотрено законом (ст. 69 Уголовного кодекса Украины), или же применения по правилам ст. 70 Уголовного кодекса Украины принципа поглощения менее строгого наказания более строгим не соответствует общим принципам назначения наказания и не может считаться необходимым и достаточным для исправления осужденного.

Ключевые слова: наказание, лишение свободы, обратное действие закона, штраф, гуманизация уголовной ответственности.

FEATURES OF PUNISHMENT IN CONNECTION WITH THE HUMANIZATION OF RESPONSIBILITY FOR CRIMES IN THE SPHERE OF ECONOMIC ACTIVITY

Babanly R.Sh., Khimiyak Y.B.

*High specialized court of Ukraine for civil and criminal cases, boulevard Vozdukhoflotskiy, 28, Kyiv, Ukraine,
defender2007@ukr.net, him@sc.gov.ua*

The article deals with the issue of sentencing as fine for crimes in economic activity after the introduction of the Law № 4025-VI changes to the Criminal Code of Ukraine. The analysis of issues proposed rules separate sentencing for crimes in the sphere of economic activity including reasonable position that in the absence of full or partial compensation for damage caused by the crime of economic activity, the application to the defendant when sentencing a milder punishment than envisaged by law (art. 69 of the Criminal Code of Ukraine), or the application of the rules of art. 70 Criminal Code of Ukraine principle of absorption of less severe punishment more severe, does not meet the general principles of sentencing, and can't be regarded as necessary and sufficient to correct the convict.

Proved that the prerequisite application of art.69 of the Criminal Code in sentencing for a crime provided ch. 3. 212 of the Code must be evaluation of the damage caused by the offense and its reimbursement accused, because in view of the requirements of art. 69 Criminal Code of Ukraine of this article in the absence of factor redress, contrary to the legal nature of the rules of appointment milder punishment than envisaged by law. The results of the study concluded

that the adoption of the law on the one hand led to the humanization of criminal responsibility for crimes in the sphere of economic activity, on the other - has led to cases of sentencing that first, incompatible with the rules of the law of Ukraine of criminal responsibility at the time, and secondly, is incompatible with the principles governing the purpose of punishment and enshrined in the Criminal Code and in the decisions of the Constitutional Court of Ukraine. The above gives reason to believe that formal compliance with the law of the punishment is not evidence of its compliance with all criminal and legal principles, compliance with which is an essential requirement for achieving the objectives of criminal responsibility.

Key words: punishment, imprisonment, retroactivity of law, fint, humanization of criminal responsibility.

Як відомо, у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15 листопада 2011 р. № 4025-VI (далі – Закон), що набрав чинності 17 січня 2012 р., окремі злочини у сфері господарської діяльності було декриміналізовано, санкції статей розділу VII Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України), у яких основне покарання було визначено у вигляді позбавлення волі на певний строк, було замінено на покарання у вигляді штрафу. Також реформування кримінального законодавства, яке було зумовлено необхідністю забезпечення гуманізації кримінальної відповідальності, призвело до зміни підходу до класифікації злочинів за критерієм розміру штрафу, який передбачено в санкції статті Особливої частини КК України.

Крім того, з огляду на необхідність закріплення в законі про кримінальну відповідальність покарання, яке має бути співрозмірним ступеню суспільної небезпечності діяння, а також враховуючи наслідки, що настали у зв'язку з вчиненням такого діяння, згаданий Закон у новій редакції має ст.53 КК України, ч.2 якої передбачено, що особі, визнаній винною у вчиненні злочину, за який передбачено основне покарання у виді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (далі – НМДГ), розмір штрафу, що призначається судом, не може бути меншим за розмір майнової шкоди, завданої злочинцем, або отриманого внаслідок вчинення злочину доходу, незалежно від граничного розміру штрафу, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК України.

Наведені зміни, у яких виявилася гуманізація кримінальної відповідальності за злочини, що вчиняються у сфері господарської діяльності, були предметом значної кількості наукових досліджень (П.С. Берзіна, А.А. Васильєва, О.О. Дудорова, Н.О. Гуторової, С.М. Міщенко, О.С. Пироженка, Ю.А. Пономаренка, Є.К. Родюкової, О.П. Рябчинської, І.В. Сингаївської, Г.З. Яремко та ін.), у яких, зокрема, проаналізовано питання доцільності внесення таких змін та обґрунтованості підходів, у яких такі зміни виявилися. Разом із тим науковий інтерес поряд із зазначеним викликають питання практичної реалізації концепції гуманізації кримінальної відповідальності, а саме під час призначення покарання за вчинення відповідних суспільно небезпечних діянь.

Як засвідчує аналіз практики застосування закону про кримінальну відповідальність, у суб'єктів кримінально-правової кваліфікації виникли та продовжують виникати значні труднощі як із призначенням покарання за вчинення злочинів у сфері господарської діяльності, що були вчинені до прийняття вищевказаного закону № 4025-VI, так і з визначенням розмірів штрафу як основного виду покарання в статтях, у яких таке покарання введено на зміну позбавлення волі на певний строк.

Виходячи з наведеного, доцільно на прикладі кримінальних проваджень щодо притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст.212 КК України, дослідити питання застосування зворотної дії закону про кримінальну відповідальність щодо злочинів у сфері господарської діяльності, зумовленої прийняттям Закону, а також питання застосування ст.ст.69, 70, 71 КК України з огляду на системні зміни в Загальній та Особливій частині КК України щодо сфери застосування, розмірів і порядку призначення покарання у виді штрафу.

Насамперед необхідно наголосити на тому, що гуманізація кримінальної відповідальності за окремі види суспільно небезпечних діянь не означає, що під час розгляду кримінальних проваджень щодо таких злочинів допустимим є ігнорування загальних засад кримінального права, зокрема щодо необхідності й достатності призначеного за злочин покарання, а також щодо його загального та спеціального превентивного значення. У цьому контексті необхідно звернути увагу на позицію Конституційного Суду України, який у п.4.1 рішення від 2 листопада 2004 р. № 15-рп/2004 в справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень ст.69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання), у якому зазначено, що окремим виявом справедливості є питання відповідності покарання вчиненому злочину. Також згідно із цим рішенням категорія справедливості передбачає, що покарання за злочин повинно бути домірним злочину. Справедливе застосування

норм права є передусім недискримінаційним підходом, неупередженістю. Це означає не тільки те, що передбачений законом склад злочину й межі покарання відповідатимуть один одному, а й те, що покарання має перебувати в справедливому співвідношенні з тяжкістю й обставинами скоєного й особою винного. Адекватність покарання ступеню тяжкості злочину постає з принципу правової держави, із суті конституційних прав і свобод людини та громадянина [1].

У контексті досліджуваної проблеми вважаємо за необхідне зауважити, що наведені позиції мають насамперед враховуватися в тих випадках, коли внесені в законодавство зміни є нечіткими та не охоплюють «відповідей» на всі «питання», що можуть виникнути в судовій практиці.

А.А. Васильєв та О.С. Пироженко зазначають: «Чим більш тяжким є вчинений злочин, чим більшу суспільну небезпечність становить винний, тим більш сувора кримінальна відповідальність настає й більш суворим має бути призначене покарання» [2, с. 80]. Т.А. Денисова наголошує: «Ефективність покарання залежить передовсім від того, наскільки правильно та справедливо призначено покарання й наскільки воно відповідає тяжкості вчиненого злочину» [3, с. 260].

Так, вважаємо за доцільне простежити реалізацію мети покарання на прикладі застосування положень про зворотну дію КК України в часі під час вирішення питання про обрання виду й розміру покарання за ч.3 ст.212 КК України.

<i>ч.2 ст.53 КК України до прийняття Закону</i>	<i>ч.2 ст.53 КК України після прийняття Закону</i>
2. Розмір штрафу визначається судом залежно від тяжкості вчиненого злочину та з урахуванням майнового стану винного в межах від тридцяти до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян , якщо статтями Особливої частини цього Кодексу не передбачено вищого розміру штрафу.	2. Розмір штрафу визначається судом залежно від тяжкості вчиненого злочину та з урахуванням майнового стану винного в межах від тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян до п'ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян , якщо статтями Особливої частини цього Кодексу не передбачено вищого розміру штрафу. За вчинення злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, розмір штрафу, що призначається судом, не може бути меншим за розмір майнової шкоди, завданої злочинном , або отриманого внаслідок вчинення злочину доходу, незалежно від граничного розміру штрафу, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу.
<i>санкція ч.3 ст.212 КК України до прийняття Закону</i>	<i>санкція ч.3 ст.212 КК України після прийняття Закону</i>
позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років із конфіскацією майна	штраф від п'ятнадцяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років із конфіскацією майна

Таким чином, порівняно з КК України до внесення змін, прийняття Закону зумовило заміну покарання за вчинення злочину, передбаченого ч.3 ст.212 КК України, у вигляді позбавлення волі на покарання у вигляді штрафу за одночасного підвищення граничного розміру штрафу, який може призначатися за вчинення злочинів.

Результати аналізу судової практики засвідчили існування такого підходу до вирішення питання про призначення можливого покарання за вчинення злочину, передбаченого ч.3 ст.212 КК України до набрання чинності Законом, який має три складові: 1) особі не може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі, оскільки в цій частині прийнято Закон, що передбачає безальтернативне основне покарання у виді штрафу, а тому відповідно до ч.1 ст.5 КК України має зворотну дію в часі; 2) цій особі може бути призначено покарання у вигляді штрафу в розмірах, передбачених Законом,

оскільки порівняно з позбавленням волі таке покарання, незважаючи на підвищення його розміру, є більш м'яким; 3) щодо цієї особи у зв'язку з прийняттям Закону може бути застосовано правило, закріплене в ст.53 КК України, відповідно до якого за вчинення злочину, за який передбачене основне покарання у вигляді штрафу понад три тисячі НМДГ, розмір штрафу, що призначається судом, не може бути меншим за розмір майнової шкоди, завданої злочинцем, або отриманого внаслідок вчинення злочину доходу, незалежно від граничного розміру штрафу, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу.

Разом із тим Верховний Суд України в Постанові від 22 травня 2014 р., погодившись з обґрунтованістю застосування першої та другої з наведених складових, сформулював протилежний висновок у частині наведеної вище третьої складової аналізованого підходу. Верховний Суд України дійшов висновку про те, що в ч.2 ст.53 КК України законодавець передбачив спеціальне правило, яким належить керуватися під час визначення розміру штрафу за вчинення злочину, за який передбачене основне покарання у вигляді штрафу понад три тисячі НМДГ. При цьому, на думку Верховного Суду України, такий підхід законодавця під час визначення розміру штрафу, а також пов'язані із цим певні несприятливі для особи кримінально-правові наслідки (зокрема, можливість виходу під час призначення покарання за максимальну межу розміру штрафу, передбачену санкцією ч.3 ст.212 КК України, заміни несплаченої суми штрафу покаранням у вигляді позбавлення волі в разі несплати такого штрафу й відсутності підстав для розстрочки його виплати – ч.5 ст.53 КК України), очевидно, погіршує становище засудженого порівняно з попередньою редакцією ч.2 ст.53 КК України від 15 квітня 2008 р., а тому в цій частині Закон № 4025-VI не може вважатися таким, що пом'якшує кримінальну відповідальність і з огляду на положення ч.3 ст.5 КК України, мати зворотню дію в часі [4].

Таким чином, незважаючи на те, що механізм визначення розміру штрафу певною мірою деталізує правило призначення покарання за злочини у сфері господарської діяльності не на користь особи, яка вчинила відповідне діяння, воно не підлягає застосуванню, оскільки на момент його вчинення відповідного механізму не існувало.

У контексті дослідження особливостей призначення покарання за злочини у сфері господарської діяльності важливим також є питання застосування ст.69 КК України за наявності в санкції статті основного покарання у виді штрафу. Часто для застосування ст.69 КК України використовується «механічний» підхід: наявність двох або більше обставин, що пом'якшують покарання без обґрунтування висновку про їх вплив на зниження (істотно) ступеню тяжкості вчиненого злочину розцінюється як правова підстава призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.

При цьому як КК України, так і рекомендаційні роз'яснення (п.5 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику призначення кримінального покарання» від 24 жовтня 2003 р. № 7), що приймалися Верховним Судом України передбачають, що обставинами, які пом'якшують покарання, можуть визнаватись також обставини, які не передбачені прямо в ст.66 КК України (наприклад, вчинення злочину внаслідок збігу випадкових обставин чи неправильної поведінки потерпілого, відвернення підсудним шкідливих наслідків злочину, часткове відшкодування шкоди, відшкодування моральної шкоди). Також у контексті застосування ст.69 КК України в згаданій постанові Пленуму закріплено вимогу про те, що суд зобов'язаний у мотивувальній частині вироку зазначити, які саме обставини справи або дані про особу підсудного він визнає такими, що істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину та впливають на пом'якшення покарання.

На нашу думку, питання визначення того, чи знижують (істотно) ступінь тяжкості конкретного злочину обставини, що пом'якшують покарання, залежить, зокрема, від заподіяної злочинцем шкоди, а отже, від фактору її відшкодування. Без сумніву, у злочинах у сфері господарської діяльності суспільно небезпечні наслідки злочинів полягають у настанні шкоди матеріального характеру. Тому питання відшкодування (повного або часткового) завданої шкоди впливає на ступінь тяжкості вчиненого злочину під час призначення покарання.

Таким чином, обов'язковою передумовою застосування ст.69 КК України під час призначення покарання за злочин, передбачений ч.3 ст.212 КК України, має бути оцінка ступеня заподіяної відповідним злочинцем шкоди, а також її відшкодування обвинуваченим, оскільки з огляду на вимоги ст.69 КК України, застосування цієї статті за відсутності фактору відшкодування шкоди суперечитиме правовій природі правил призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.

Також аналіз стану призначення покарання за злочини у сфері господарської діяльності свідчить про існування неоднозначного підходу до вирішення питання призначення покарання (а саме застосування принципу поглинення менш суворого покарання більш суворим або принципу повного чи часткового складання призначених покарань) за сукупністю злочинів. Ця проблема наділена істотним ступенем актуальності з огляду на поширеність випадків поєднання злочинів у сфері господарської діяльності з такими злочинами, як підроблення документів, печаток, штампів і бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів (ст.358 КК України), а також зі службовим підробленням (ст.366 КК України).

Згідно із ч.1 ст.70 КК України та роз'ясненнями, що містяться в п.21 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику призначення судами кримінального покарання» від 24 жовтня 2003 р. № 7, суд за сукупності злочинів, призначивши покарання (основне й додаткове) за кожний злочин окремо, визначає остаточне покарання шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим або шляхом повного чи часткового складання призначених покарань. Під час вирішення питання про те, який із передбачених ст.70 КК України принципів необхідно застосовувати під час призначення покарання за сукупністю злочинів, суд повинен враховувати, крім даних про особу винного й обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання, також кількість злочинів, що входять до сукупності, форму вини й мотиви вчинення кожного з них, тяжкість їх наслідків, вид сукупності (реальна чи ідеальна) тощо [5].

У контексті досліджуваного питання проблема призначення покарання за сукупністю злочинів, одним із яких є злочин у сфері господарської діяльності, а інший – підроблення документів, відповідальність за яке встановлена ст.358 КК України або ст.366 КК України, ґрунтується на тому, що за злочини у сфері господарської діяльності встановлено лише один вид покарання – штраф, який, незважаючи на істотне збільшення його розміру (порівняно з розміром, передбаченим до прийняття Закону), де-юре залишився найбільш м'яким видом покарання в ієрархії покарань. Разом із тим санкцією ч.1 ст.358 КК України поряд із покаранням у вигляді штрафу (до 100 НМДГ) передбачено покарання у вигляді арешту на строк до шести місяців або обмеження волі на строк до двох років, а санкцією ч.1 ст.367 КК України поряд із покаранням у вигляді штрафу (до 250 НМДГ) передбачено покарання у виді виправних робіт на строк до двох років та у виді обмеження волі на строк до трьох років. При цьому ч.3 ст.212 КК України передбачено покарання у виді штрафу від 15 000 до 25 000 НМДГ із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років із конфіскацією майна.

На нашу думку, очевидним є те, що застосування, наприклад, правила поглинання менш суворого (де-юре) покарання у виді штрафу (від 15 000 до 25 000 НМДГ) більш суворим (де-юре) покаранням у вигляді арешту строком на 6 місяців (або обмеженням волі на строк до двох років) нівелює мету покарання, а саме призначення особі необхідного й достатнього покарання з урахуванням тяжкості вчиненого злочину, оскільки злочин, передбачений ч.3 ст.212 КК України визнається тяжким, а злочини, передбачені ст.ст.358, 366, – злочинами невеликої тяжкості.

Проте типовою є ситуація, коли засудженому призначається покарання за ч.3 ст.212 КК України у виді штрафу з позбавленням права займатися підприємницькою діяльністю; за ч.3 ст.358 КК України – покарання у вигляді обмеження волі. На підставі ч.1 ст.70 КК України за сукупністю злочинів шляхом поглинання менш суворого покарання більш суворим засудженому призначається остаточне покарання у вигляді обмеження волі з позбавленням права займатися підприємницькою діяльністю.

Крім цього, судами в таких випадках не враховується, що вчинення поряд з ухиленням від сплати податків службового підроблення або ж підроблення документів, печаток, штампів і бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів за попередньою змовою групою осіб (ч.3 ст.358 КК України) або ж використання завідомо підробленого документа (ч.4 ст.358 КК України) пов'язане з виконанням об'єктивної сторони ухилення від сплати податків, тобто те, що друге є похідним від першого, а не окремим суспільно небезпечним діянням.

У згаданій постанові Пленуму Верховного Суду України вказується, що під час вирішення питання про те, який із передбачених ст.70 КК України принципів необхідно застосовувати під час призначення покарання за сукупністю злочинів (поглинення менш суворого покарання більш суворим або повного чи часткового складання покарань, призначених за окремі злочини), суд повинен враховувати також тяжкість наслідків таких злочинів. Якщо вести мову про ч.3 ст.212 КК України, наслідки якої полягають у заподіянні шкоди у вигляді фактичного ненадходження до

бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах, то можна дійти висновку про те, що за умови відсутності факту відшкодування заподіяної злочином шкоди, застосування принципу поглинення менш суворого покарання більш суворим не відповідає загальним засадам призначення покарання, та не може вважатися таким, що є необхідним і достатнім для виправлення засудженого.

Таким чином, за результатами проведеного дослідження можна дійти висновку про те, що прийняття Закону, з одного боку, зумовило гуманізацію кримінальної відповідальності за злочини у сфері господарської діяльності, а з іншого – призвело до появи випадків призначення покарання, які, по-перше, не узгоджуються з правилами дії закону України про кримінальну відповідальність у часі, а по-друге, не узгоджуються із засадами, які регламентують мету покарання й закріплені в КК України й у рішенні Конституційного Суду України. Наведене дає підстави для твердження про те, що формальна відповідність призначеного покарання вимогам закону не свідчить про його відповідність усім кримінально-правовим засадам, дотримання яких є невід’ємною вимогою для досягнення завдань кримінальної відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рішення Конституційного Суду України від 02.11.2004 № 15-рп/2004 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м’якого покарання) [Електронний ресурс] // Справа № 1-33/2004. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04>.
2. Васильєв А.А. Про деякі проблеми застосування кримінального покарання у виді штрафу : аналіз законодавчих новел / А.А. Васильєв, О.С. Пироженко // Вісник Вищої ради юстиції. – 2013. – № 1 (13). – С. 74-83.
3. Денисова Т.А. Основні тенденції діяльності держави у сфері застосування кримінальних покарань / Т.А. Денисова // Вісник Львівського Університету. – серія юридична. – 2010. – № 50. – С. 260-267.
4. Постанова судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 22 травня 2014 року [Електронний ресурс] // Справа № 5-6кc14. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/%28documents>.
5. Про практику призначення судами кримінального покарання : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 від 24.10.2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03>.

REFERENCES

1. “The decision of the Constitutional Court of Ukraine of 02.11.2004 № 15-rp / 2004 in the constitutional petition of the Supreme Court of Ukraine on the constitutionality of Ukraine (constitutionality) of Article 69 of the Criminal Code of Ukraine (case of the more lenient penalty). The case № 1-33/2004”, available at : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04>.
2. Vasilev, A.A. and Pirozhenko, O.S. (2013), “Some problems of criminal punishment in the form of fines : analysis of legal short stories”, *Visnyk Vyschchoyi radi yustytisyi*, no. 1 (13), pp. 74-83.
3. Denisova, T.A. (2010), “The main trends of the state in criminal penalties”, *Visnyk Lvivskoho Universytetu. Seriya yurydychna*, no. 50, pp. 260-267.
4. “Resolution of the Chamber of Criminal Cases of the Supreme Court of Ukraine of May 22, 2014. The case № 5-6кc14”, available at : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/%28documents>.
5. “On the practice courts purpose of criminal punishment : Decision of the Supreme Court of Ukraine № 7 from 24.10.2003”, available at : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03>.